

МОЈА МАЛА КОНЦЕРТНА АНТОЛОГИЈА МУЗИКЕ ЗА КЛАВИР

Разговор са Надом Колунџијом вођен 19. августа 2014.

Зорица Премате

Радио Београд, други програм

Београдска пијанисткиња НАДА КОЛУНѢИЈА је наш најзначајнији извођач и пасионирани промотер савремене музике. Својим премијерним извођењима деценијама је домаћу публику упознавала са значајним остварењима аутора из иностранства (од Сатија, Шенберга и Месијана до Берија, Кејџа, Штокхаузена, Кагела и Ксенакиса), као и са делима српских аутора, од којих су многа њој и посвећена. Уметнички је директор Центра лепих уметности Гварнеријус. Као редовни професор на ФМУ у Београду учинила је много да се млади музичари упознају са савременим музичким стваралаштвом и заволе га. Своје концертне програме обогатила је препарирањем клавира, свирањем клавира играчке, као и разним комбинацијама клавира и електронике и/или компјутерски генерисаног звука. Инспирисала је композиторе да стварају нова дела и остваривала обимније пројекте око којих је окупљала разне сараднике и уметнике који су делили њен ентузијазам. Гостовала је у скоро свим европским земљама, САД, Канади, Индији, Кини и Мексику и наступала на многобројним фестивалима у земљи и свету. Свирала је и у сали *Гаво* у Паризу, Академији *Санта Ђеђилија* у Риму, Кенеди центру у Вашингтону, Конзерваторијуму Нове енглеске и Беркли колеџу у Бостону, у салама *Стејнвеј* и *Даг Хамершелд* УН, у Њујорку, као и у Нехру меморијал аудиторијуму у Њу Делхију. Добила је више међународних награда међу којима су и оне у Ротердаму (1979, 1981, 1984), Загребу (1980) и Београду (1981). Као солиста и камерни музичар снимила је неколико ЛП плоча и два компакт диска.

Повод за овај интервју била је серија од три концерта коју је, под називом *Моја мала концертна антологија музике за клавир*, Нада Колунџија одржала у галерији Артгет Културног центра Београда. Било је то 27. маја, 7. јула и 7. августа 2014. Ови њени наступи били су и најуспелији и најквалитетнији концерти уметничке музике у Београду током прошлог лета, а публика је могла да чује, већином премијерно у нашој средини, а и у свету, остварења Душана Богдановића, Георгија Гурџијева, Томаса де Хартмана, Корнелијуса Кардјуа, Конлона Ненкероа, Арва Перта, Тобија Твјанинга, Џона Кејџа, Антона Батагова, Катарине Миљковић, Мередит Монк, Милоша Раичковића, Јакоба Тер Велтхоуса, Филипа Гласа, Мирослава Савића, Леона Миодрага Лазарова Пасхуа, Галена Х. Брауна, Виљема Дакворта, Ерика Сатија и Скота Пендера.

Зашто сте одлучили да свирате савремену музику?

Не могу да кажем да је то питање одлуке. Заинтересовала сам се још у средњој школи за композиције које су моји пријатељи покушавали да напишу. Више ме је привлачила музика која је била другачија од оне коју смо по школском програму морали да свирамо; и то моје клупко је тако

почело да се одмотава, а ја сам кренула за њим. Барок, класика, романтизам, па импресионизам, некако су ми били предвидљиви и слични. У музици мог времена ништа није било предвидљиво. То ми је стално будило интересовање. Онда сам кренула „уназад“, од Арнолда Шенберга. Па Веберн, Штокхаузен, Берио, Кејџ, који је увек свеж, па феноменални Ксенакис, па минимализам који смо доста свирали у Ансамблу за другу нову музику, па онда авангардна група Опус четири и ти необични радови и необична музика. Баш се разгалим када се сетим свега тога! Наравно, и Месијан, и Адамс, Крам, Сати, Фелдман... Почела сам да свирам и Филипа Гласа, у ствари стигла сам до њега преко брда и долина: увек ми је био на домак руке, али ми је изгледао исувише баналан. Али, ево, свирам га и јако ми пријају те три етиде које сам одабрала и уврстила на програм једног од летошњих концерата у Артгету. Свирала сам његов *Тирол концерт* за клавир и камерни оркестар на БЕМУС-у и тада је био откриће за мене. Сјајан! Онда је ту и потпуно нестварни Арво Перт који од неколико тонова уме да направи магију, Фелдман, коме партитуре као да висе у ваздуху... Свирање тих композиција чинило ме је срећном. Како је тек занимљиво било препарирање клавира! Као да сам свирала неколико инструмената одједном, а не један клавир. Па онда: стиже ми поклон из Њујорка, од Милоша Раичковића – клавир играчка. Одмах свирам Кејџову Свиту за *toy piano*! То је ремек дело. Нико, колико сам успела да се упознам са литературом за овај клавирчић, није још написао ништа ни близу тако квалитетно. Такав инструмент страшно лимитира, али Кејџа ништа не може да ограничи. Звук овог малог инструмента одличан је када се искомбинује са клавиром, на пример. 2005. године, за БЕМУС-ов пројекат *Валцери 20. века*, Миша Савић је написао *Well Tempered St. Lazarus Waltz* за клавир и два клавира-играчке, па су ми гостовали неодољиви Соња и Андрија, ЛП дуо. Програм валцера сам већ прошетала по Америци и Канади. Шармантна је и композиција Тобија Твајнинга, коју сам свирала летос у Артгету, у којој један пијаниста свира оба инструмента истовремено.

Композиције за клавир и траку су такође биле изазов. Почела сам од Штокхаузенових *Контакта бр. 12* за клавир, ударалке и траку, коју смо свирали Игор Лешник и ја на загребачком Бијеналу. На мојим недавним концертима одсвирала сам *Body of Your Dreams* јако популарног Холанђанина Јакоба ТВ-а, за клавир и *boombox*, па онда светску премијеру феноменалне композиције американаца Галена Х. Брауна *God Is a Killer* где су комбиновани делићи и парчићи снимљеног гласа евангелистичког свештеника, који су надограђени компјутерским трансформацијама и додатим хармонијама, чиме се његовој „проповеди“ даје додатна драматика и тензија. Ова музика је као комбинација барока и реп-а! Свирала сам и четвртстепену музику и то заједно са америчком пијанисткињом Дебором Ричардс. Тада се по први пут у Београду на концерту чула четвртстепена музика. Требало је и то испробати, мада наше ухо није припремљено да чује овакву музику, па је и мени све звучало по мало иритирајуће. Али, у суштини, све зависи од композитора. Чарлс Ајвз је умео, као и Немац Ханс Кох који је написао дело за нас, па смо га свирале на Међународној трибини композитора, а од наших аутора и Јасна Величковић нам је била написала композицију и то одличну!

За мене је био важан сусрет са Јанисом Ксенакисом, са којим сам имала пробу пред наступ на загребачком Бијеналу 1985. Припремано је његово ауторско вече и изведено је у Хрватском гласбеном заводу. Била сам више него спремна. Његова композиција *Evraly* је страшно компликована за извођење, па сам радила сумануто, али нисам знала како ће њему све звучати. Одсвирала сам му је и догодило се да је имао само једну сугестију за сам крај композиције, па је на концерту све испало одлично и тадашњи директор Бијенала, Никша Глиго, ми је рекао да је Ксенакис био презадовољан. Познанство, а касније и дружење са Никшом је било врло значајно за мене. Фасцинантно је шта је све тај човек урадио и колико зна о музици. Мени је бескрајно много помогао, као и наша Неда Далоре која је радила на Трећем програму Радио Београда. Такође и Душан Трбојевић, мој професор са факултета, који ми је увек давао подршку, као и Золтан Кочиш, код кога сам се усавршавала. Тај генијални пијаниста ми је рекао треба да наставим да свирам нову музику и да имам дара за њу. Ту је и мој велики и дугогодишњи пријатељ, канадски композитор нашег порекла Мајкл Пепа. Узајамно пратимо шта ко ради. Захваљујући њему сам неколико пута гостовала у Канади.

Филипа Гласа нисам упознала, али сам га слушала на неколико концерата у Њујорку. Сам је свирао властите композиције. Била сам разочарана колико је било непрецизности у његовом свирању али данас, кад га слушам, то ми ни мало не смета. Нико не свира његову музику боље од њега. Јако сам желела да упознам Џона Кејџа, ишла сам два-три пута на концерте на којима је наступао, а једном сам слушала његово предавање, али, док сам стигла иза бине, он је већ био отишао. Коначно сам га срела у Њујорку и прво што сам му рекла било је да сам снимила плочу са његовим Сонатама и интерлудијумима и да бих желела да му је поклоним. Одговорио је да је то у реду, алу да он ту плочу сигурно неће слушати! Ово је звучало меко и искрено и није ми засметало. Присетила сам се и његовог става: „Ако је мој рад прихваћен, онда морам да се померим ка тачки у којој није“. Ствари које је већ урадио нису га више занимале, бар не у довољној мери да би им поклањао неко посебно време. Стално је ишао даље. Кејџ ме увек изнова задивљује... Радила сам и са Лујем Андресеном, овде у Београду, за фестивал Chinch, и то је баш било задовољство, па сам касније направила концерт са мојим студентима пред препуном салом СКЦ-а, када је била изведена цела његова збирка *Сећања руже*. То је веома атрактивна збирка кратких композиција за разне инструменталне комбинације... Са Љубицом Марић сам се интензивно дружила у једном периоду и припремала са њом 3 прелудијума и дело *Ostinato super thema octoecha* за харфу, клавир и гудаче. Њен дух – то је нешто што се не може препричати, а задивљујуће је било слушати је када говори, јер њене мисли нису имале границу. Али, рад са њом није био ни мало лак. Она је имала толико чврсту слику својих композиција да сам се осећала спутано и укочено и нисам успела да се опустим у свирању. Као да је једино било могуће имати само једну визуру дела. Са Катарином Миљковић је уживање. Чини ми се да имамо исти сензибилитет и ухо. Истражујемо заједно и увек се сложимо. Са Милошем Раичковићем је исто лепо, он је прецизан али уједно и флексибилан али одлучан. Вук

Куленовић је јако сугестиван и тако моћно музикалан, из њега све буја и то преноси на извођача. Сјајно је умео да покаже шта хоће и ствари су се лако расветљавале. Ирена Поповић и Јасна Величковић су сјајне, посебне композиторке, бескрајно креативне, као и Душан Богдановић, Миодраг Лазаров, Мирослав Савић... Милина!

Шта су за вас највећи изазови – инспирација – подстицаји – када се сретнете са новом партитуром?

Највише волим да се сретнем са новим партитурама а да немам никакву обавезу да их свирам. Онда лепо могу да одаберем шта год хоћу. Најчешће почнем од једне композиције и онда градим програм и у односу на њу склапам мозаик. Волим да ми је читав концерт једна целина и због тога не волим да се поклањам између композиција јер ми аплауз разбија форму. Цео концерт је јединствена изграђена форма.

Премијерних извођења је заиста било много. Мислим, премијерних за нашу земљу и бившу Југославију. Није то баш нека срећа или предност. Друга је ствар што се то данас потенцира – оволико српских премијера, онолико светских. Никада ми није падало на памет да нагласим да је неко моје извођење премијерно. Али сада и ја то уредно радим. Ако се то цени – па ево, изволите, цените ме!

Седим и вежбам сама, што је природа посла, али ја ни немам некога да се са њим посаветујем око интерпретације, јер свирам премијерно! А онда ни слушаоцима баш није јасно како сам то ја свирала, јер ту композицију никада пре и нису чули. Тако да је велика енигма какав сам ја то пијаниста. Остаје процена на основу доживљаја, што је у суштини и једино битно.

Чини се да вас у савременој музици највише привлаче постмодерна и постминималистичка остварења?

Да бих уопште стигла ту где сам сада, ја сам ходочастила од модерне па све по реду... и сада се забављам. Дакле, привлачило ме је све што је постојало од Шенберга наовамо, до данашњих дана. И када у неком тренутку помислим да немам више шта ту да тражим, појави се или нешто ново, или искочи нешто што сам већ предвидела. Ако сада погледам у назад, видим да су моји почeci, који су дуго и потрајали, били, историјски посматрано, окренути ка делима значајних композитора и великих умова који су направили преврат у музици. Осећала сам да та дела морају да буду свирана и да људи треба да их чују. То је и наш дуг према композиторима и поштовање према њиховом раду. Томови књига су написани о њима, па хајде и да чујемо тај звук, резултат њиховог промишљања и инспирације за толико много музиколошких анализа. Та дела су често била врло компликована за свирање, а свакако и за слушање. Али, нисам их свирала због тог дуга, него из радозналости која се најчешће претварала у љубав...

Како припремате програм?

Кад припремам програм и финализујем га интерпретацијом, после савладаног текста тражим смисао сваког тона. Ако се тај смисао не пронађе, композиција је „мртва“. Удахнути живот партитури – то је то! Понекад је мало теже, мора читав ствар да се „набилдује“ да би оживела. Ако се то не оствари – дело не ваља! Различити су захтеви савремених композиција: да ли има ток или је статична, важно је да се тај основни квалитет не поремети. А корисно је да све добро „одлежи“ јер се онда дело само „склапа“ у целину.

Пуно слушам интерпретације других пијаниста. Свако до нас пронађе нешто друго у истом делу. Ако ми се допадне неко извођење или неки његов део – ја га „украдем“. Временом, то што сам „украла“ поприми неки други облик и „изгуби се“. „Крађа“ је корисна у почетку, када нам још није јасно шта радимо, али, када нам постане јасно, када смо усвојили композицију, тада и наша интерпретација постаје уникатна, као што смо то и сви ми.

Ја чак не знам ни да ли сам ја – ЈА. Као да сам нека друга особа када свирам или када вежбам. Музика у мени буди неке скривене слојеве која не примећујем код себе у свакодневном животу... И кружи, кружи, узима ми енергију и враћа ми је.

У периодима када интензивно радим не виђам никога и не умам да разговарам нио чему. Мој филм је потпуно затворен. После, када стигнем до јавног наступа, најважније ми је да ми се посрећи, да се осећам слободно и да имам инспирацију. Тада све иде својим током. Често то поремете услови у којима свирам или квалитет инструмента, али, то не можемо да променимо и тада смо „жртве“ околности.

... А концерти са студентима?

Осим Андришеновог концерта направила сам још неколико лепих концерата са студентима: у БИТЕФ-у, на ФМУ, два у Гварнеријусу: *Тишина и ништа* и *Концерт у облику крушке* за рођендан Ерика Сатија. Увек је било пуно задовољства и узбуђења у припреми тих наступа и студенти су баш желели да их остваре. Касније сам неке од њих укључила у пројекат за отварање Међународне трибине композитора *Кућа пуна музике* и били су сјајни!

Редовно поручујете нова дела од својих колега и пријатеља из Србије и света...

Када је реч о поруџбинама – свака поруџбина мора и да се плати. И Филип Глас прима поруџбине, али не знам колико коштају. Видим да неки пијанисти, који су у могућности да плате поруџбину – то и раде. Тако се гради каријера, са премијерним извођењима нових дела познатих композитора. Што да не? Настаје ново дело и привуче се публика. Ја бих то исто урадила да могу. Наручила бих композицију од Арва Перта.

Композиције које су написане за мене углавном су дела мојих пријатеља, композитора, или су написане у оквиру неког пројекта који сам смислила. Око петнаест композитора писало је за мене.

Сами аутори, када неком посвећују своје ново дело, могу да размишљају о што већем броју извођења или о рангу извођача и онда ће одабрати решење које је по њих најповољније. Данас се у уметност веома много умешао интерес, односно, размена интереса. Такво је време. Следећа реченица иде у наставку не у новом реду Уметнике све мање повезују исте идеје у које верују.

Данас бих могла да се похвалим да сам добила композицију од Хауарда Скемптона, сјајног енглеског композитора. Радио је и са Корнилијусом Кардјуом у Scratch Orchestra. Својевремено сам чула Џона Тилбурија како свира његове клавирске композиције и замолила сам Скемптона да ми пошаље ноте. Тада још нису биле штампане. Свирала сам га у сали Уједињених нација у Њујорку и још неколико пута касније. Било му је драго. Пре неколико година наишла сам на његово писмо које сам била потпуно превидела и запрепастила сам се: понудио ми је да напише композицију за кларинет и клавир, јер сам га питала да ли има неко дело за ту комбинацију инструмената. Никад му на то нисам одговорила, а и његово писмо сам опет затурила. Тада је код нас био почео распад земље и сви смо били веома узнемирени, па је то Скептоново писмо било заборављено, а касније ме је било срамота да га на њега подсетим...

Како слушате музику? Коју музику?

Кад неко сатима слуша себе док вежба, не може да слуша више ниша друго. Само тишину. Када се појави слободан простор, онда истражујем шта се ново догађа, шта је ново компоновано и пуно слушам.

Заједно са братом Јованом водите Центар лепих уметности Гварнеријус. Да ли успевате да превазиђете тешкоће које данас погађају све уметничке делатности у Србији?

Центар лепих уметности Гварнеријус основао је мој брат, Јован Колунџија, наш највећи виолиниста са огромним бројем турнеја по свету. Са њим свирам одмалена и та моја активност тече паралелно са извођењем савремене музике. Када је Гварнеријус отворен 2001. године била сам јако активна и радила сам и организацију и маркетинг, смишљала пројекте, тражила спонзоре. То је био врло тежак посао. Посао за неколико људи. Нисам стизала да вежбам. И природно – морала сам да се вратим клавиру. Јован, Миљана, његова супруга, и Јелена Папић, која је задужена за односе с јавношћу, воде и брину о Гварнеријусу. Ситуација је јако тешка. Финансијски, водити овакву кућу културе је практично немогуће јер новац УВЕК недостаје. Јован новцем од својих концерата издржава Гварнеријус. Један квалитетан клавир би знатно побољшао ствари јер бисмо могли да отворимо студио за снимање, али га немамо, нити имамо шансу да га купимо. Ја се укључујем поводом неких пројеката до којих ми је стало и ако постоје реалне шансе да се остваре. Такав је био међународни фестивал електронске и вишемедијске уметности *Art of Sound* који се више не може наставити јер немамо средства за њега. Сигурна сам да би постао веома значајан фестивал и заиста не могу да разумем како то људи који седе у комисијама за доделу средстава не схватају, а тај

пројекат није ни скуп! Радила сам и серију концерата *У фокусу Наде Колунџије*, са младим уметницима, потом хуманитарни концерт *Ја за Јапан*, па *Награда Гварнеријуса...*

Гварнеријусу заиста треба помоћ. То што је ова кућа проглашена за установу од националног значаја не значи у овом друштву баш ништа. И поред толико броја остварених концерата и многобројних других садржаја – Гварнеријус је потпуно сам!